

LB-2000-2981

INSTANS:	Borgarting lagmannsrett - Dom.
DATO:	2002-12-16
DOKNR/PUBLISERT:	LB-2000-2981
STIKKORD:	Ærekrenkelse - oppreisning. EMK artikkel 10, skadeserstatningsloven § 3-6.
SAMMENDRAG:	TV-2s reportasjer i desember 1997 om pengebruken i Johan Jørgen Holsts minnefond ble ansett ærekrenkende for A på en slik måte at domfellelse av TV 2 og to ansvarlige redaktører ikke ble ansett å være en krenkelse av ytringsfriheten, jf EMK artikkel 10. TV-2 ble dømt til å betale A 200.000 kroner i oppreisning, mens to redaktører ble dømt til å betale 10.000 kroner hver, jf skadeserstatningsloven § 3-6. Dommen er avsagt under dissens.
SAKSGANG:	Oslo byrett Nr 98-02286 A/23 - Borgarting lagmannsrett LB-2000-2981 A/02 og LB-2000-2982 A/02. Anket til Høyesterett; TV 2 AS, Arne A. Jensen og Bjarne Berg frifunnet, se dom HR-2003-233-a .
PARTER:	Ankende part: 1. TV 2 AS, 2. Arne A. Jensen, 3. Bjarne Berg (Prosessfullmektig: Advokat Cato Schiøtz). Motpart: A (Prosessfullmektig: Advokat Per Danielsen).
FORFATTER:	Lagdommer Erik Chr. Stoltz, formann. Lagdommer Eystein F. Husebye. Kst. lagdommer Merete Smith.

Saken gjelder krav om oppreisning etter ærekrenkelse.

TV 2 AS driver landsdekkende fjernsynssendinger i Norge. Selskapet har hovedsete i Bergen. De TV-reportasjer som er grunnlaget for oppreisningskravet ble sendt 9. og 10. desember 1997. Arne A. Jensen var da ansvarlig sjefredaktør og administrerende direktør i selskapet. Bjarne Berg var nyhetsredaktør.

Ankemotparten A er advokat og er bosatt i Oslo. Han er 65 år gammel.

Oppreisningskravet gjelder TV 2s reportasjer om pengebruken i Johan Jørgen Holsts Minnefond, der A ble omtalt på en måte han fant krenkende.

Bevisførselen i saken har vært omfattende. Den har ikke bare omfattet As arbeid for minnefondet, men også hans posisjon som partner i advokatfirmaet X DA. Det finnes derfor hensiktsmessig med en oppsummering av faktum i saken.

A og avdøde utenriksminister Johan Jørgen Holst var venner fra gymnasdagene. Kontakten fortsatte i studiedagene, gjennom UD's russiskkurs, og da Holst senere ble henholdsvis statssekretær, forsvarsminister og til slutt utenriksminister. A har forklart at han i disse årene også ble en personlig rådgiver for Holst. Etter Johan Jørgen Holsts død den 13. januar 1994 bisto A familien på forskjellig vis, blant annet i det etterfølgende økonomiske oppgjøret.

Han ble også bedt om å engasjere seg i opprettelsen av et fond til Johan Jørgen Holsts minne, og det ble holdt et møte mellom familien og A 30. mars 1994. Til stede fra familien var gjenlevende ektefelle Marianne Heiberg og to barn fra tidligere ekteskap, Halldis og Katherina Holst. Møtereferatet angir bakgrunnen og rammene for minnefondet, og lyder:

BAKGRUNN:

Ukebladet Se og Hør tok etter utenriksminister Holsts død initiativet til en innsamlingsaksjon for Folkets Fredspris til Johan Jørgen Holsts minne. Formålet med innsamlingen var å gi pengene som kom inn til et formål som var til beste for barn og ungdom i

Midt-Østen.

Se og Hør vendte seg deretter til familien som inntok det standpunkt å stille seg positive til innsamlingen. Familien ba advokatfirma X ved advokat A om utføre det juridiske arbeidet med å sikre forvaltningen av de innkomne midler til det angitte formål. Inntil dette var gjennomført, påtok advokatfirmaet seg ansvaret for å disponere den konto pengene kom inn på.

På grunn av OL på Lillehammer ga Se og Hør uttrykk for at man ville vente til etter OL med å følge opp mer aktivt overfor bedrifter og andre som kunne tenkes å være villige til å bidra. Bladet engasjerte Øystein Olsen, som har erfaring fra innsamlingsarbeid til et slikt oppfølgingsarbeid.

Olsen vendte seg medio mars til A og ga uttrykk for at han anså at det ville ha stor positiv betydning for innsamlingsarbeidet dersom formålet kunne konkretiseres til et prosjekt som kan synliggjøres overfor leserne og andre mulige bidragsytere.

A tok dette opp med Marianne Heiberg som også drøftet det med andre i familien. Samtalene konkluderte med ideen om å reise en idrettsplass eller stadion for fotball og andre idrettsgrener i Gaza. Man har her helt manglet slike muligheter, og det initiativ som Marianne Heiberg tok for noen år tilbake om etableringen av Gaza Football Club falt i god jord.

A opplyste at han kjente en entreprenør, John Grønlien som hadde arbeidet meget med Norges Fotballforbund og utvikling av idrettsplasser/haller. Det var derfor enighet om at A skulle kontakte Grønlien for å luften ideen og få en illustrasjon av hvordan dette evt. kunne gjennomføres.

A tok så kontakt med Grønlien som reagerte positivt på ideen. Han tilbød seg på egen kostnad å utarbeide en prosjektskisse som kunne danne grunnlag for videre vurderinger.

John Grønlien presenterte så denne skissen for møtedeltagerne. Etter en gjennomgang og drøftelse av skissen samlet man seg om følgende:

KONKLUSJONER:

Det er ønskelig at Grønlien arbeider videre for å få konkretisert skissen og for å skaffe grunnlag for en eventuell gjennomføring. I dette arbeidet skal følgende hensyn stå sentralt:

Prosjektet må gis en lokal forankring i Gaza som sikrer at prosjektet oppleves som befolkningens eget anlegg.

Kostnadsdekning i den innledende fase skaffes fra eksterne bidragsytere slik at man ikke bruker av de innsamlede midler.

Det skal holdes tett og løpende kontakt med familien for informasjon og drøftelser av de spørsmål som oppstår.

Prosjektet søkes utvidet til også å omfatte bistand til organisering og opplæring i idrett og lek; her vil bidrag fra norske og lokale organisasjoner og personer stå sentralt.

Norges Fotballforbund og andre interesserte organisasjoner og enkeltpersoner søkes engasjert i prosjektutviklingen.

Det tas kontakt med israelske myndigheter for å oppnå gratis tomt til prosjektet.

Marianne Heiberg er villig til å bli med til Midt-Østen og bidra gjennom sitt kontaktnett og ved deltagelse til den videre prosjektutvikling.

VIDERE FREMDRIFT:

Grønlien ble bedt om å arbeide videre med prosjektet og finansieringen av fase 1 og å holde kontakt med A, Marianne Heiberg og den øvrige familie.

Ved den senere formelle etablering og registrering av minnestiftelsen i juli 1994 ble avdødes bror, Paal Holst valgt til styreformann. Advokatfirmaet X ble valgt til forretningsfører. A ble valgt til styremedlem sammen med øvrige medlemmer av avdødes familie. Advokatene B og C i X

disponerte minnefondets konti.

A nedla en betydelig arbeidsinnsats for fondet i 1994 ved forberedelsen av en innsamlingsaksjon for bygging av det omhandlede fotballstadion i Gaza. Det var planlagt en tv-aksjon i NRK som skulle gjennomføres under fotball-VM i USA, juni - juli 1994. Avisen VG og NRK-sporten ble engasjert i prosjektet som likevel ikke ble gjennomført, noe lagmannsretten har fått opplyst lå utenfor minnefondets herredømme. Den feilslåtte tv-aksjonen hadde pådratt stiftelsen utgifter og utlegg. Pr 31. desember 1994 gjensto ca 320.000 kroner av de innsamlede midler på ca 860.000 kroner. Dette fremgår av stiftelsens regnskap, innsendt til Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

De påløpte kostnader ble drøftet i fondets styre. Det forelå da en anmerkning fra minnefondets revisor om at fondets forvaltning av de innsamlede midler ikke var tilfredsstillende, idet det ikke forelå formelle styrevedtak med hensyn til budsjetter og kostnadsrammer. I styremøte 23. januar 1995 ble det bl.a. truffet dette vedtak:

Styret aksepterte at fakturaer til Totalprosjekt (restbeløp), Strålfors, Johannes Rød, Styren Translatørbyrå og Carl Jonsson ble dekket og inkludert i 1994-regnskapet. I endelig regnskap ønsker styret at posten honorarer blir spesifisert nærmere. Forretningsfører fikk fullmakt til å gjøre opp fondets kassekreditt i DnB.

I nytt styremøtet 22. mai 1995 ble et korrigert legatregnskap for 1994 godkjent for oversendelse til Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Om dette heter det i referatet fra styremøtet:

I brev av 28. april 1995 har advokatfirma X tatt et initiativ til å redusere firmaets faktura for utførte arbeider i 1994 med til sammen kr 88.189,- av hensyn til fondets økonomi. Av dette beløp utgjorde reduksjon av As salær kr 68.389,- alene. As salær for 1994 utgjør etter dette kr 109.062,- hvorav ca. kr 40.000,- opplyses være refusjon av direkte kostnader.

I tillegg til stiftelsesmidlene ydet Utenriksdepartementet et direkte bidrag til stiftelsens formål med en million kroner, og Norges Fotballforbund ga utstyr til en verdi av ca 750.000 kroner.

Pengebruken i minnefondet ble sommeren 1995 gjort til gjenstand for presseomtale. I en reportasje i Aftenposten den 19. juli 1995, i morgenutgaven på side 3, heter det blant annet følgende:

Styremedlem og tidligere venn av avdøde utenriksminister Johan Jørgen Holst, advokat A, fikk opprinnelig 160.000 kroner i honorarer og kostnadsdekning fra minnefondet i 1994. Resten av styret godkjente honorarene da de fikk se det foreløpige regnskapet i begynnelsen av 1995, men A reduserte honoraret sitt etter anmodning fra styret.

Reagerte

- Jeg kjente ikke til disse utbetalingene og reagerte sterkt da regnskapet ble lagt frem. A lovet å betale tilbake, men vi har ikke sett noe til pengene, sier styreformann Paal Holst.
- Dette stemmer ikke. Paal Holst kjente til utbetalingene og to medlemmer av styret har attestert alle fakturaer. Og 60.000 kroner er blitt tilbakeført slik at nettoen blir 100.000 kroner, sier A.

Advokatfirmaet X ble i Aftenpostens reportasje oppgitt som forretningsfører i minnefondet.

Sommeren 1999 presset minnefondet på for at utlegg og honorarer skulle tilbakeføres til fondet fra advokatfirmaet. Dette press var et tema i en voldgiftssak som A senere reiste mot advokatfirmaet, og som vil bli nærmere omtalt senere. I voldgiftsdommen av 22. mars 1999 heter det bl annet om dette press i punktene 4.2 og pkt. 4.3:

I slutten av juli 1995 omtalte Aftenposten Minnefondet over flere dager, til dels under « skandaleoverskrift ». Det ble i omtalen spesielt fokusert på den sviktende tilgang av midler til fondet og de beskjedne beløp som var benyttet til fondets egentlige formål, spesielt sammenholdt med det som skulle være hevet av A som salær. Omtalen refererte bl.a. fra samtale med Paal Holst, som uttrykte kritikk overfor As opptreden.

Firmaet ble angitt som fondets forretningsfører og det ble henvist til at A var partner i firmaet.

Omtalen av fondet ble også tatt opp i dagsrevyen fra NRK med intervju med Paal Holst.

.....

Den 9. august 1995 møtte Paal Holst og styremedlem Lauritzen fra stiftelsen med D og E. De hadde med seg advokatene F og G. Holst hadde på forhånd nektet å møte A, og det hersket uenighet mellom D og A om hvorvidt A var varslet om møtet eller ikke.

Det foreligger intet referat fra møtet, men det er opplyst fra D og E at F fremkom med trusler om ansvar for så vel A som firmaet dersom man ikke sørget for å refundere til minnefondet det som var utbetalt til Strålfors, til DnB og i salær til advokatene. F skal ha fremhevet overfor D at det « vil være skadelig både for deg og for Høyre om det skjærer seg med Holstfondet ». Det er uklart for voldgiftsretten om D oppfattet det som om F opptrådte på vegne av stiftelsen eller Paal Holst.

En av partnerne i X ble satt til å gjennomgå saken. Hans konklusjon var at det var fare for et erstatningssøksmål mot advokatfirmaet fra fondet, og at A hadde utvist dårlig profesjonelt håndverk. A aksepterte ikke denne kritikken. Han søkte bistand hos advokat Jan Velund som i et brev til advokatfirmaet av 8. august 1995 konkluderte med at det verken i forhold til advokatfirmaet eller A forelå grunnlag for kritikk og krav som var fremsatt av stiftelsen. I et selskapsmøte 29. august 1995 fremla advokatfirmaet overfor A forslag til en skriftlig avtale. I flg denne skulle A fratres som partner og i stedet fortsette samarbeidet i et kontorfellesskap. Ordningen forutsatte at A aksepterte følgende punkter:

Basert på den kritikk som er reist, og ut fra en vurdering av det mulige ansvar som kan gjøres gjeldende, samt ut fra hensynet til firmaets renommé er samtlige partnere enige om følgende håndtering overfor Minnefondet:

1. Minnefondet refunderes et beløp på kr 150.000,- som tilsvarer belastningen i fondet av kassekreditten i DnB.
2. Avregnet salær for A stort ca. kr 109.000,- tilbakeføres fondet.
3. Forretningsførerhonorar for 2. og 3. kvartal 1995 belastes ikke fondet.
4. A erkjenner ansvar for de kritikkverdige forholdene og for oppfyllelse av punktene 1 og 2, samt for at E kompenseres fullt ut for det tap han lider som følge av tapt forretningsførerhonorar i hht. pkt. 3 med et beløp ca. kr 96.000,-.

A gis frist for fremskaffelse av finansiering med fullgod sikkerhet av pkt. 1)-4) ovenfor til fredag 1. september 1995 kl. 12.00.

A aksepterte ikke vilkårene for kontorfellesskap og sa opp sitt partnerskap med øyeblikkelig virkning den 30. august 1995. Samme dag, etter mottagelsen av oppsigelsen, vedtok selskapsmøtet i advokatfirmaet enstemmig at A skulle ekskluderes idet « A har krenket selskapsforholdet vesentlig ved mislighold, og tungtveiende grunner tilsier utelukkelse ». Det ble samtidig vedtatt at advokatfirmaet skulle forhandle med minnefondet om en minnelig økonomisk ordning, og at As tilgodehavende i advokatfirmaet skulle bli brukt til motregning.

I styremøtet den 14. september 1995, etter at A hadde trukket seg som styremedlem i fondet, ble det truffet følgende vedtak:

Styret konstaterte at man fortsatt ikke har mottatt endelige bekreftelser på de midler som er lovet refundert fondet fra flere bidragsyttere. Styret er videre av den oppfatning at A har hevet honorarer fra fondet i 1994 som ikke er klarert med styret. A gis derfor en frist på 14 dager fra dags dato til å fremskaffe i alt kr 359.000,-, og dersom disse midler ikke er kreditert fondet innen denne dato har Paal Holst og Johan Jørgen Holst jr. i fellesskap fullmakt til å utta forliksklage mot A.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus reiste høsten 1995 enkelte spørsmål til forretningsføreren, advokatfirmaet X om minnefondets regnskap for 1994.

Det fremgår av Minnefondets mappe hos Fylkesmannen at daværende fylkesmann Kåre Willoch hadde utarbeidet et internt notat, der det heter:

Jeg er redd for at det kan oppstå misforståelser hvis vi bare skriver at vi ikke har noe å bemerke. Kan det være noe avgjørende i veien for å skrive at vi synes at honorarutgiftene virker høye i forhold til det som er oppnådd for fondets formål? Vi kan vel videre skrive at vi ikke kan se at det foreligger feil ved regnskapet, og at det derfor blir godkjent.

Egentlig er det jo ille at pengene går til advokater i stedet for til formålet, men vi bør kanskje ikke gå for langt i retning av kritisk revisjon.

I et nytt brev fra fylkesmannen til advokatfirmaet 25. januar 1996:

« Deres brev av 29.11.95 er tatt til etterretning.

Fondets honorarutgifter virker høye i forhold til det som er oppnådd for fondets formål.

Fylkesmannen kan ikke se at det foreligger feil i regnskapet og regnskapet for 1994, revidert 11.05.95 blir derfor godkjent. »

Basert på et tips i november/desember 1997 igangsatte journalist Gøran Skaalmo i TV 2 undersøkelser vedrørende Johan Jørgen Holsts minnefond. Tipset gikk i følge Skaalmo ut på at « det hadde vært kontroverser i minnefondet og at mye penger hadde havnet hos A. » Skaalmo gjennomgikk minnefondets mappe hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus, herunder regnskaper og styreprotokoller. Han fant også Willochs interne notat. Derimot ble han ikke kjent med Aftenpostens reportasje fra juli 1995. Han hadde dessuten telefonsamtaler med Paal Holst, D og E.

Den 9. desember 1997 kontaktet Skaalmo A på telefonen mens denne var på kontoret. Siktemålet var å få et intervju. A lovet å vurdere om han ville medvirke til dette, men av slo senere på dagen å medvirke i et intervju. Samme dag, ca. klokken 15.50, sendte Skaalmo A en fax med denne ordlyd:

Jeg viser til gjentatte telefonsamtaler i dag 9.12.97.

De spørsmål vi ønsker svar på er disse:

1. Hvilket arbeid var det fra din side som berettiget et honorar på 170.000 kroner i 1994?
2. Har du blitt anmodet av Holsts minnefond v/ adv. E eller andre om å betale tilbake honorarer på 107.000 kroner, samt kostnader for fondet på 250.000 kroner?
3. Er pengene betalt tilbake?
4. Bestriker du kravets berettigelse?
5. Din kommentar til at fondet vurderer rettslige skritt for å inndrive kravet?

Jeg er innforstått med at du har avvist å la deg intervjuet om dette temaet, men som reporter er det min jobb å forsikre meg om at du har fått alle muligheter til å komme til ordet i vår fremstilling. Derfor gjentar jeg tilbudet om et intervju nå. Det bør selvsagt skje i rimelig tid før vår hovedsending klokken 2130 i dag.

A besvarte ikke telefaksen. Samme kveld, i nyhetssendingen klokken 21.00 (utsatt til klokken 21.30 p.g.a. en håndballkamp), og ved midnattsnyhetene sendte TV 2 en reportasje om saken som A har funnet ærekrenkende. Innslaget klokken 21.30 ble annonsert under pausen i håndballkampen som et hovedoppslag. Samme dag ble det også inntatt en kort melding om saken på tekst-tv. Den påfølgende dag, den 10. desember 1997, brakte TV 2 et nytt innslag om saken. Her er hovedinnslaget et intervju med fylkesmann Kåre Willoch. Partene er enige om at samtlige reportasjer, herunder meldingen i tekst-tv, skal danne grunnlag for rettens vurdering av oppreisningskravet. Teksten i reportasjen gjengis nedenfor under rettens bemerkninger.

Dagbladet bragte i mars 1998 en kritisk omtale av pengebruken i minnefondet. Retten finner det ikke nødvendig å komme nærmere inn på denne omtale.

Minnefondet gikk til søksmål mot A i 1998. I august samme år reiste A den omhandlede voldgiftssaken mot advokatfirmaet X. I den senere voldgiftsdom av 22. mars 1999 ble eksklusjonsvedtaket funnet uberettiget, og advokatfirmaet ble dømt til å betale A hans tilgodehavende i firmaet, med tillegg av saksomkostninger. Voldgiftsrettens omkostninger ble fordelt med et større beløp på advokatfirmaet og et mindre beløp på A, idet A til en viss grad ble ansett å ha bidratt til sakens omfang. Voldgiftsretten la til grunn for sin avgjørelse at advokatfirmaets krav mot A ble reist etter press fra minnefondet, og at det ikke var grunnlag for motregning vis à vis ham. Den fant at de øvrige partners reaksjon på As håndtering av saker minnefondet arbeidet med, var en overreaksjon på de kritikkverdige forhold og en overdrevet engstelig vurdering av mediaoppslagene og minnefondets krav. Minnefondets søksmål mot A ble etter dette trukket.

Den 11. mars 1998 reiste A sak ved Oslo byrett mot TV 2 AS, Arne A. Jensen og Bjarne Berg. Det ble nedlagt påstand om oppreisning begrenset oppad til 500.000 kroner fra TV 2 AS og til 50 000 kroner fra Arne A. Jensen og Bjarne Berg. Partene kom ikke til enighet. Oslo byrett avsa dom i saken den 12. juli 2000 med denne *domsslutning*:

1. TV 2 AS dømmes til å betale oppreisning til A stor kr 100.000.
2. Arne A Jensen dømmes til å betale oppreisning til A stor kr 10.000.
3. Bjarne Berg dømmes til å betale oppreisning til A stor kr 10.000.
4. TV 2 hefter solidarisk for de oppreisningsbeløp Arne A. Jensen og Bjarne Berg dømmes til å betale.
5. De saksøkte dømmes in solidum til å betale saksøker saksomkostninger i alt kr 156.245,- med tillegg av lovens morarente fra dommens forkynnelse og til betaling skjer.

TV 2 AS, Arne A. Jensen og Bjarne Berg har i rett tid påanket dommen til Borgarting lagmannsrett. Anken gjelder bevisvurderingen og lovanvendelsen. A har inngitt motanke. Motanken gjelder bare krav mot TV 2 AS. Ankeforhandling ble holdt i Oslo tinghus i dagene 7. - 10. oktober 2002. TV 2 AS møtte ved selskapsadvokat Jan Holland og ved prosessfullmektigen. A møtte med sin prosessfullmektig, og avga forklaring. Journalist Gøran Skaalmo overvar som vitne ankeforhandlingen i medhold av tvistemålsloven § 213 annet ledd. Det ble for øvrig avhørt 5 vitner, hvorav et sakkyndig vitne.

Saken står i all hovedsak i samme stilling som for byretten. Det nærmere saksforhold fremgår av byrettens dom og lagmannsrettens bemerkninger i det følgende.

De ankende parter, TV 2 AS, Arne A. Jensen og Bjarne Berg, har i det vesentlige anført:

Byrettens dom er grundig, men problemstillingen og metode er feil. Foreldede norske rettskilder er anvendt, og det er ikke tatt hensyn til EMK - rettspraksis og teori. Høyesterett har forlatt den tidligere rettsstridsvurdering. Det skal tas utgangspunkt i EMK artikkel 10 nr. 2. Referatprivilegiet er mangelfullt drøftet av byretten, og spørsmålsstillingen vedrørende « value judgement » mangler. Ved et value judgement-utsagn er det tilstrekkelig at det foreligger en viss forankring i fakta. Byretten gir også en uriktig vurdering av journalistisk undersøkelsesplikt og har ikke lagt tilstrekkelig vekt på en

helhetsvurdering av reportasjen. Forholdet mellom sak og person er misforstått, og det er ikke tatt tilstrekkelig hensyn til at tv-innslaget i alt vesentlig er i overenstemmelse med styrevedtakene i minnefondet, og at ankemotparten er en offentlig person.

Utgangspunktet for drøftelsen må være at på publiseringstidspunktet i desember 1997 hadde forholdene rundt Johan Jørgen Holsts Minnefond stor offentlig interesse. Tvisten i fondet hadde ikke vært omtalt siden Aftenpostens omtale i juli 1995. Siden da hadde ankemotparten måttet forlate advokatfirmaet X, og Fylkesmannen i Oslo og Akershus hadde kommet med sin anmerkning. Presseomtalen i TV 2 adskiller seg ikke fra tilsvarende omtaler i Norge. EMK gir større åpning for at personer må tåle slike reportasjer enn tidligere i norsk lovgivning. Pressens oppgave er å presentere konflikter, og hovedvekten må legges på vurderingen av om journalisten har gjort det nødvendige for å skaffe et sikkert faktagrunnlag, det som i EMD-praksis omtales som « provide ». Etter EMK er det ikke enkeltutsagn i omtalen som skal vurderes, men helheten. Dette er hovedbudskapet i Tromsø-saken (EMD-1993-21980) og Røv-saken (EMD-1995-26132) for EMD.

Det er et faktum at styret i minnefondet i 1994/1995 mente at det forelå kaos og rot og manglende formalia ved driften av minnefondet. Denne vurdering ble langt på vei støttet av de øvrige partnere i X. Tv-reportasjen presenterte en konflikt, men kritikken var dempet i forhold til det som kunne vært omtalt, blant annet om eksklusjon fra advokatfirmaet. Selv om reportasjen var krenkende for ankemotparten forelå det tilstrekkelig faktisk belegg for omtalen.

Journalist Skaalmo utførte et forbilledlig journalistisk håndverk. Han innhentet dokumenter fra fylkesmannen som viste at stiftelsen var en fiasko. Dette forhold måtte ha betydelig offentlig interesse. Skaalmo kontaktet også styreformannen Paal Holst og advokatfirmaet X. Han kontaktet dertil ankemotparten. For Skaalmo fremstod det slik at A avviste å la seg intervju. A har selv under den skriftlige forberedelse til byretten bekreftet at Skaalmos fremstilling er korrekt når det gjelder kontakten dem imellom. Det samme fremgår av internnotat i TV 2 til advokat i tv-selskapet, Jan Holland. Også faksen som ble sendt 9. desember 1997 bekrefter at A fikk mulighet til å gi sin versjon, men at han avviste et intervju.

Det sakkyndige vitnet, generalsekretær Nils E. Øy konkluderer med at det journalistiske håndverket i reportasjen er forbilledlig. Det vises også til Kyrre Eggen, Ytringsfrihet (2002) side 794. Det fremholdes her at EMDs praksis viser at det skal foretas en helhetlig vurdering av ytringen og om denne gir et balansert bilde av saken ut fra en aktsom undersøkelse av de faktiske forhold slik de fortonet seg på ytringstidspunktet.

Ved tolkningen av utsagnet i tv-innslaget skal det foretas en helhetsvurdering, jf. Lio-dommen. Hovedinntrykket ved en slik tolkning er at ankemotparten har gjort noe kritikkverdig - urettmessig, og at dette ville bli gjort til gjenstand for et sivilt søksmål fra minnefondet. Kravet fra styret var at ankemotparten skulle tilbakebetale 360.000 kroner. Intervjuet med Kåre Willoch dagen etter løftet saken opp på et mer prinsipielt plan.

Fotobruken i reportasjen gir ikke grunnlag for kritikk. Den spissformulering som er anvendt i ingressen og teaseren er marginal. Det er i tilfelle merskaden ved denne spissformulering som skal erstattes jf. Røv-dommen. I det alt vesentlige stemmer reportasjen med de faktiske forhold. Unøyaktigheter med hensyn til størrelsen på ankemotpartens honorar er marginal. Dagbladets senere reportasje i 1998 er således langt mer unøyaktig. Rene meningsytringer trenger ikke å bygge på faktum så lenge de ikke er klart overdrivende. Også innslaget i tekst-tv har tilstrekkelig basis i faktum og gir uttrykk for en klar verdivurdering (« value judgement »).

Det har skjedd en vesentlig endring av rettstilstanden i den senere tid, slik det er kommet til uttrykk i Lio-dommen.

Subsidiært, når det gjelder spørsmålet om oppreisning, anføres det at skadeserstatningsloven § 3-6 er en kan-bestemmelse. Rettspraksis har ofte vist at det ikke idømmes oppreisning. Skaden i vår sak er i tilfelle helt marginal og gjelder den psykiske belastning. Øvrig mediabelastning, herunder Dagbladets reportasje i 1998, er i tilfelle mer kritikkverdig. Det er bare merskaden som skal erstattes.

TV 2 AS, Arne A. Jensen og Bjarne Berg har nedlagt slik felles *påstand*:

1. De ankende parter frifinnes.
2. A betaler sakens omkostninger for Oslo byrett og Borgarting lagmannsrett.

Ankemotparten, A, har i det vesentlige anført:

Byrettens bevisbedømmelsen er i det vesentlige riktig. Det er ikke grunnlag for de kritiske bemerkninger motparten har fremført mot byrettens rettsanvendelse. Det er to grunnleggende rettigheter som kan støte mot hverandre, hensynet til ytringsfriheten og hensynet til personvernet. Ikke bare EMK artikkel 10, men også artikkel 17 og 19 i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, må vurderes slik påpekt i Rt-2000-279, særlig side 285 (kjørelærerdommen).

Det riktige utgangspunkt i ærekrenkelsessaker er å foreta en tolkning av utsagnet, for deretter å vurdere om det foreligger en overtredelse og om den i tilfelle er rettsstridig. Som tolkningsprinsipp skal en legge til grunn hvilket inntrykk den alminnelige tv-seer får ved innslaget. Det skal foretas en objektiv fortolkning der også ledsagende omstendigheter, for eksempel bildebruk, kommer inn. Omtalene - innslagene - skal vurderes under ett. Dette omfatter også meldingen i tekst-tv.

Omtalen i TV 2 retter et anslag mot ankemotpartens hederlighet. Det er ikke bare en gjengivelse av at det er reist kritikk mot ham, men det synes også å foreligge noe ulovlig. Innslaget kan oppfattes som om det er begått underslag, og at A har beriket seg.

Det er det faktum vi kjenner i dag som skal legges til grunn for rettens vurdering når det gjelder sannhetsbeviset. Når det gjelder journalistens aktsomhet derimot skal denne vurdering bygge på bevisene pr. publiseringstidspunktet. Beviskravene er som i straffesaker, jf Rt-1988-1398. Aktsomhetsvurderingen etter straffeloven § 249 nr. 3 er i realiteten den samme som kravet etter EMD til « good faith-ethics of journalism ». Det er ankende part som har bevisbyrden for at aktsomhetskravet er oppfylt. Denne bevisbyrde kommer til uttrykk så sent som i avgjørelsen av EMD i sak mellom McVICAR og England av 7. mai 2002 (EMD-1999-46311). Saken vedrørende bladet Tromsø var her et unntak.

Konklusjonen må bli at det ikke var faktisk grunnlag for omtalen i TV 2. Utbetalingen til Strålfors skulle åpenbart dekkes av minnefondet. Det samme gjaldt oppgjøret for det såkalte totalprosjektet. As honorar utgjorde kr 109.000 hvorav kr 40.000 var utlegg. Konklusjonen måtte bli at han hadde gjort en stor personlig innsats uten særlig betaling. Det vises til Holstad-dommen, Rt-1996-731. TV innslagene var utvilsomt en ærekrenkelse, objektivt vurdert etter straffelovens § 246 og § 247. Partene synes å ha vært enige om dette, men motparten anfører at omtalen bare avslører kritikkverdige forhold. Det er åpenbart at omtalen var egnet til å skade A.

Tv innslagene var også rettsstridige. Der en omtale går på hederligheten løs og peker mot det straffbare, foreligger en krenkelse. I vår sak var det rene faktiske beskyldninger som ble fremsatt.

Rettspraksis fra EMD viser at infamerende omtale, som går i retning av straffbart forhold, kan medføre at ellers lovlige utsagn blir en ærekrenkelse. Det vises eksempelvis til avgjørelse av 27. juni 2000 i sak Constantinescu mot Romania (EMD-1995-28871). Det vises også til avgjørelse av 25. juli 2001 i sak mellom Perna mot Italia (EMD-1999-48898), pkt. 45 in fine. Her ble utsagn regnet for å overskride grensene for akseptabel kritikk idet utsagnet ikke hadde basis i faktum.

Som advokat og tidligere statssekretær har A et særlig behov for tillit. Dette burde skjerpe TV 2's aktsomhet, jf Mæland: Ærekrenkelser 1986 side 123. I dette tilfellet ble det ærekrenkende inntrykk forsterket av billedbruken, og savnet i det hele faktisk forankring, jf Kyrre Eggen: Ytringsfrihet bind II side 844.

Journalist Skaalmo var ikke tilstrekkelig aktsom. Han burde forstått sammenhengen ut fra det materiale han hadde fått fra fylkesmannen, og han ga ikke A sjansen til å undersøke sine dokumenter før det kunne bli snakk om et intervju. Premissene for et intervju med A ble heller ikke gjort klart for ham. Reportasjen var et uriktig referat av faktum, og det var ikke balanse i fremstillingen. Søkelyset ble rettet mot en person, A, og ikke mot minnefondet. Ærekrenkelsene er utvilsomt rettsstridige.

Reportasjene fremstår som faktiske beskyldninger mot A, og inneholder intet element av « value judgement ». TV 2 har bevisbyrden for at faktagrunnlaget er tilstede for reportasjen. Slikt grunnlag

finnes ikke. Pressens oppgave som « public watchdog » medfører ikke rett til å ærekrenke en person, når krenkelsen ikke har rot i virkeligheten.

A har nedlagt slik endelig *påstand*:

1. TV2 AS dømmes til å betale oppreisning til A med et beløp fastsatt etter lagmannsrettens skjønn, begrenset oppad til kr 500.000,-.
2. De ankende parter dømmes in solidum til å betale A s saksomkostninger for lagmannsretten.
3. Byrettens avgjørelse stadfestes for øvrig.

Lagmannsretten bemerker:

De rettslige vilkår for å tilkjenne oppreisning følger av skadeserstatningsloven § 3-6 første ledd annet punktum. Etter første ledd må det foreligge en krenkelse av en annens ære eller av privatlivets fred.

Det er enighet om at tidspunktene for innslagene i TV 2 den 9. desember 1997 var nyhetssendingen som angjeldende kveld kom etter en håndballkamp kl. 21.30, samt senere samme kveld kl. 24.00. I tillegg leste nyhetsoppleseren en såkalt « teaser » midt i håndballkampen der det ble varslet at man i nyhetene senere ville få høre om AP-toppen A som ble beskyldt for å ha tatt ut honorar fra Holst-fondet urettmessig.

Innslagene lyder slik:

« Den tidligere personlige rådgiveren til Gro Harlem Brundtland, advokat A, *blir beskyldt for å ha tatt ut urettmessige honorarer fra Johan Jørgen Holsts minnefond.* »

Dette utsagnet ble lest opp av nyhetsoppleseren. Det er usikkert hvem som har skrevet teksten til nyhetsoppleseren. Nyhetsoppleseren fortsatte med å informere om at « Styret i fondet krever at A betaler tilbake 360.000 kroner. Dette vil ikke advokaten, og styret vurderer nå å forfølge saken rettslig. »

Deretter fulgte en reportasje med reporter Gøran Skaalmo:

« Allerede det første året minnefondet etter avdøde Johan Jørgen Holst var i drift, forsvant store deler av kapitalen i fondet. *Over 300.000 kroner ble tatt ut i form av advokathonorarer og andre prosjektkostnader* til et stadion i Gaza. Fylkesmannen Kåre Willoch har kontroll med stiftelsen, og han påtalte de høye kostnadene overfor fondet, og i et internt notat skrev Willoch at det er ille at pengene går til advokater i stedet for til formålet.

Styret i minnefondet mener at den tidligere AP-toppen, advokat A, har belastet fondet for honorarer og andre utgifter som ikke var klarert i styret. »

Deretter var det et intervju med styreformannen Paal Holst, som uttalte:

« Det ble besluttet på styremøte i fondet at man skulle da sende et brev til advokat A og be han tilbakebetale pengene i sin helhet, og det ble også fattet vedtak at dersom ikke dette ble gjort, så ville da styret måtte utta forliksklage mot A. »

Skaalmo spurte om det var skjedd noen rettslig forfølgning, og Holst svarte:

« Nei. Vi har ikke villet gjøre det enda. Vi holder nå på med et større prosjekt nede i Gaza, hvor det skal bygges en park til minne om min bror, og jeg vil liksom ha ro om dette og ha dette i havn, og så får vi vurdere hva vi skal videre gjøre med A. »

Etter å ha blitt spurt om det fortsatt er aktuelt å gå til søksmål, svarte Holst:

« Ja, så absolutt. Det er jo en betydelig sum, og disse pengene, det er ikke ment at de skal betales ut til advokater her i Norge. Det er ment at de pengene som ble samlet inn i sin helhet skulle da gis til, og nytes godt av, de palestinske barn og ungdom ».

Til slutt i innslaget sa reporter Gøran Skaalmo:

« Advokatfirmaet X anmodet A om å betale tilbake penger. Kort tid etter forlot han sin jobb i firmaet. A sier til TV 2 at han ikke har mottatt noe krav fra fondet og at han ikke vil kommentere saken før han får et krav. »

Tilnærmet samme innslag ble også sendt i nyhetene ved midnatt.

Utsagnet som lå inne på tekst-tv lød slik:

« Den tidligere AP-toppen, advokat A, *beskyldes for urettmessig å ha tatt ut 360.000 kroner i honorar fra Johan Jørgen Holsts minnefond.* »

Teksten til innslaget på tekst-tv er skrevet av en journalist i selskapet Nyhetssentralen Byrå 2 ANS (heretter NYSS). Det legges til grunn at NYSS er et heleiet TV 2-selskap, som bl.a. leverer nyhetsmeldinger til TV 2's tekst-tv. Det er enighet om at dette selskap i denne relasjon ikke skal anses adskilt fra TV 2

Reportasjen i TV 2-nyhetene ble dagen etter, den 10 desember 1997, fulgt opp med en ny reportasje, der det mer var vinklet mot kontroll med stiftelser og problemer rundt dette, med intervju med fylkesmann Kåre Willoch. Etter en nøytral innledning fra nyhetsoppleseren, sa reporter Gøran Skaalmo følgende:

Styret i Johan Jørgen Holsts minnefond vurderer å saksøke den tidligere Ap-toppen, advokat A, for honorarer og kostnader han har krevd av fondet. *Det er langt fra første gang det er uro rundt stiftelser av denne typen. I løpet av få år har flere advokater og samfunnstopper blitt påtalt og straffet for sin omgang med penger som ligger i stiftelser.*

Samtidig ble det i bakgrunnen vist to separate bilder av A.

Understrekingene i teksten er gjort av lagmannsretten.

Ved tolkingen av utsagnene vil lagmannsretten se oppslaget i tekst-tv og alle tv-innslagene i sammenheng, det vil si den såkalte teaser og innslagene 9. desember samt sendingene 10. desember 1997.

Innslagene 9. desember er alle av refererende art. TV 2 meddelte at styret i minnefondet vurderte å saksøke A med krav om tilbakebetaling av salær og kostander. Dette var en riktig beskrivelse, en beskrivelse som ble bekreftet ved intervju med styreformannen i minnefondet, Paal Holst.

Det kan reises spørsmål om hvorfor journalist Skaalmo ikke stilte noen kritiske spørsmål til Holst under intervjuet. Skaalmo hadde lest dokumentene han hadde fra fylkesmannen, og av disse fremgikk at styret tidligere hadde godkjent dekning av kostnadene og salærutbetalingene til A. Med en slik kunnskap ville det være å forvente at Holst hadde blitt spurt om grunnlaget for et søksmål. Slik som programmet ble sendt er det imidlertid intet som peker hen mot noe straffbart som grunnlag for kravet.

I den følgende drøftelse har lagmannsretten delt seg i et flertall og et mindretall.

Flertallet, Stoltz og Husebye, mener at bildet blir et noe annet når innslaget ses i sammenheng med innslaget den påfølgende dag. I dette innslaget blir det minnet om reportasjen dagen før om A og etterfulgt av intervju med fylkesmann Kåre Willoch. Programmet følges videre opp med bilde av A over hele tv-skjermen ledsaget av det foran nevnte utsagn:

Det er langt fra første gang det er uro rundt stiftelser av denne typen. I løpet av få år har flere

advokater og samfunnstopper blitt påtalt og straffet for sin omgang med penger som ligger i stiftelser.

Flertallet finner at TV 2 på denne måten klart leder tanken hen på at grunnlaget for minnefondets planlagte søksmål er å finne i straffbare forhold.

Det er i saken intet som tilsier at det er begått noe straffbart fra As side. Det er ikke helt klart for flertallet hva grunnlaget for et søksmål ville være, men det er for lagmannsretten fremstilt slik at forutsetningen var at alle i styret, også advokaten, skulle arbeide gratis. Grunnlaget for at A også skulle refundere direkte utlegg er helt uklart, men det er i alle fall ikke begrunnet i noe straffbart. Paal Holst er et helt sentralt vitne for å avklare disse spørsmål. Han møtte ikke for byretten, og byretten vurderte å ilegge rettergangsbot. Han møtte heller ikke for lagmannsretten, til tross for lovlig vitnestevning. Lagmannsretten har enstemmig ilagt rettergangsbot for uteblivelsen i separat kjennelse.

Det sakkyndige vitnet, generalsekretær Nils E. Øi, uttalte i retten at billedbruken i innslaget 10. desember 1997 kunne ha gitt grunnlag for fellelse i Pressens Faglige Utvalg (PFU), men at en fellelse i utvalget bør ligge i god avstand fra en fellelse i retten. Han hadde ikke funnet saker behandlet av PFU som var sammenlignbare.

Flertallet legger som utgangspunkt til grunn at pressen har en stor grad av frihet til å vinkle sine reportasjer som den selv finner riktig, jf Lio-dommen av 11. juni 2002. Førstevoterende i Høyesterett uttaler her at han forstår EMD-praksis slik at

... den måten pressen slår opp sine artikler på, innfallsvinkler og teknikk, er vernet av ytringsfriheten på samme måte som innholdet i ytringen. Det samme må sies om for eksempel en aggressiv og polemisk tone i en ytring. Jeg vil likevel anta at det finnes grenser for unødige sårende og krenkende form, avhengig av omstendighetene i det enkelte tilfellet.

Det fantes ikke faktagrunnlag for den uriktig formidling om et straffbart forhold, verken i 1995 eller i 1997, og enda mindre i dag, etter at voldgiftsrettens avgjørelse fra 1999 foreligger. Mangelen på faktagrunnlag får dermed samme betydning, enten man bedømmer reportasjen i TV-2 som « factual statements », eller som « value judgements ».

Selv verdivurderinger må ha en viss forankring i objektive fakta, jf Liodommen side 12.

Betydningen av manglene faktagrunnlag var tema i to saker i EMD som er av interesse for saken her. I saken Constantinesco v. Romania (27. juni 2000) (EMD-1995-28871) ble beskyldninger om straffbare forhold begått av tre lærere, beskyldninger det ikke var dekning for, ansett ikke å være beskyttet av bestemmelsen om ytringsfrihet i EMK artikkel 10. Det ble uttalt at den kritikk man ønsket å fremføre utmerket godt kunne ha kommet til uttrykk uten beskyldningene. I saken Perna v. Italia (25. juli 2001 (EMD-1999-48898)) ble alvorlige beskyldninger rettet mot en statsadvokat i Palermo ansett å være overtrap av grensen for akseptabel kritikk, da beskyldningene ikke hadde rot i virkeligheten (no factual basis).

De ankende parter har anført at TV er et flyktig medium, og at de inntrykk som formidles også blir flyktige. Omtalen av minnefondet og A i TV 2 må derfor ansees fort glemt av seerne. Flertallet er ikke uten videre enig i dette. En tv-reportasje atskiller seg riktignok fra en avisomtale ved at den, etter sending, normalt er utilgjengelig for seerne. En avisomtale kan leserne bruke tid på å studere, eventuelt ta frem flere ganger. På den annen side er det åpenbart at en tv-reportasje med fokus på kjente personer, gjerne gjort i en noe tabloidisert form som her, er et svært kraftig virkemiddel for pressen i omtalen av aktuelle saker. Virkningen er deretter. Slike reportasjer blir gjerne husket, og de blir alminnelig samtaleemne blant folk. Det vil ofte komme utfyllende reportasjer etterpå i avisene, hvis saken ansees interessant nok. Dette skjedde her. A har forklart at han umiddelbart etter at den første reportasjen var sendt, fikk en telefon fra VG. Han ga sine kommentarer til anklagene fra styret, og VG trykket dagen etter en reportasje om saken, slik gjengitt foran.

Flertallets konklusjon er at tv-reportasjen om minnefondet og A i desember 1997 ikke kan ansees å ha hatt en flyktig karakter, som i tilfelle skulle være egnet til å svekke den ærekrenkende kraft i reportasjene. Innslaget innebærer etter flertallets mening et urettmessig inngrep i As personlige integritet. Vernet om enkeltmenneskers omdømme er en viktig menneskerettighet, jf

artikkel 10 nr. 2 i EMK, og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 17 nr. 1. Gensene for pressens ytringsfrihet finnes å være klart overskredet, og domfellelse av de ankende parter anses ikke å innebære en krenkelse av EMK artikkel 10.

Et vilkår for å tilkjenne oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 første ledd er at ærekrenkelsene er rettsstridige, jf straffeloven § 247 jf § 246. Det er ikke tvilsomt at rettsstridsbegrensningen i § 246 også skal innfortolkes i § 247.

En ærekrenkende ytring kan anses ikke rettsstridig i saker av allmenn interesse. Rettsstridsvurderingen innebærer en avveining mellom ytringsfriheten og personvernet. Byrettens vurdering var at personvernet var trådt for nær, idet reportasjene i TV2 « var ærekrenkende overfor A på en rettsstridig måte, og at de således gir grunnlag for å kreve oppreisning i henhold til skadeserstatningsloven § 3-6 ».

De ankende parter har anført at byretten i sin rettsstridsvurdering ikke er på linje med gjeldende rett slik den nå er utviklet ved Den europeiske menneskerettsdomstol i Strasbourg (EMD) og i Høyesterett. Det anføres også at byrettens uaktsomhetsvurdering er uriktig.

Flertallet tar ikke endelig stilling til om den tradisjonelle rettsstridsvurderingen etter norsk rett leder til samme resultat som avveiningen mellom ytringsfrihet og personvern etter artikkel 10 i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) og artikkel 17 og 19 i FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. Avgjørende for flertallets tilnærming er at Høyesterett i senere avgjørelser har gått direkte på en avveining av interessene i forhold til EMK artikkel 10. Flertallet finner dette retningsgivende for rettsanvendelsen i saken her, også i forhold til skadeserstatningsloven § 3-6 første ledd annet punktum.

Flertallet tar utgangspunkt i at pressen har en viktig funksjon som « public watchdog » i et demokratisk land. TV2, som landsdekkende tv-stasjon, har en viktig funksjon som utøver og arene for ytringsfriheten. Redaksjonell kontroll og gode arbeidsrutiner kan likevel ikke alltid forhindre at personvernet blir trådt for nær. Flertallet finner at reportasjen om pengebruken i Johan Jørgen Holsts minnefond er et slikt tilfelle.

Opplysninger om pengebruken i stiftelser generelt, og i minnefondet spesielt, var utvilsomt en sak av betydelig allmenn interesse i 1995, og derfor noe som pressen hadde grunn til å settes søkelyset mot. Fylkesmannens notat, der han var kritisk til størrelsen på advokathonorarene, er i seg selv av offentlig interesse. Saken hadde antagelig også allmenn interesse på publiseringstidspunktet i desember 1997, men i mindre grad. Flertallet finner videre at A, som politisk og samfunnsmessig engasjert person og som styremedlem i minnefondet, må anses å ha vært en offentlig kjent person både i 1995 og i 1997, selv om han ikke hadde innehatt politiske verv på flere år.

Flertallets hovedinntrykk er at Skaalmo ikke kan kritiseres for sitt journalistiske arbeid når det gjelder innsamling av faktagrunnlag for de aktuelle tv-reportasjene. Dette ble også fremholdt av det sakkyndige vitnet, generalsekretær Nils E. Øi. Hans karakteristikk var at journalist Skaalmo hadde jobbet « etter boka ». Skaalmo gjennomgikk minnefondets mappe hos fylkesmannen, og fikk derved tilgang på styreprotokoller og regnskaper for 1994 og 1995. Han henvendte seg til forretningsføreren, advokatfirmaet X, og fikk samtaler med advokatene D og E. Han hadde en samtale med styreformannen Paal Holst, og fikk et intervju med ham. Flertallet har karakterisert dette intervjuet foran. Han henvendte seg videre til A for å få et intervju. At han ikke også skaffet seg kjennskap til Aftenpostens reportasje i juli 1995, der minnefondets pengebruk ble omtalt, legger flertallet mindre vekt på. Flertallet er også enig med de ankende parter i at saken hadde utviklet seg siden sommeren 1995, idet minnefondets styre hadde besluttet å kreve A for 359.000 kroner. Videre hadde advokatfirmaet X ekskludert ham som partner i firmaet.

Henvendelsen fra journalist Skaalmo kom overraskende på A. Pengebruken i minnefondet hadde ikke vært gjenstand for offentlig omtale på mer enn to år. Hans reaksjon på henvendelsen er gjengitt i prosesskrift til Oslo byrett av 29. juni 1998 fra A s prosessfullmektig, der det bl annet heter:

Det medfører ikke riktighet av TV2 hadde avtalt noe intervju med saksøker. Gøran Skaalmo var meget pågående og insisterte på å komme ned på As kontor for å intervju ham. A aksepterte ikke dette, både fordi han hadde en travel dag og fordi han ønsket å ha betenkningstid. A skulle derfor ringe Skaalmo tilbake. Ved tilbakemelding opplyste A at han ikke ønsket å la seg intervju. Skaalmo

svarte da at han alt stod utenfor kontoret med opptaksfolk. A avsto likevel å la seg intervju. Etterpå sendte Gøran Skaalmo riktignok en fax til saksøker. Saksøker valgte imidlertid ikke å svare på denne. Hans eneste svar var de to korte setninger som fremgår av utskriften, jfr stevningens bilag 1.

Telefaksen som er omtalt i prosesskriftet er gjengitt på side 8.

Flertallet finner at denne beskrivelse gir et riktig bilde av hendelsesforløpet.

Partene er enige om at A opplyste til Skaalmo at han hadde dokumentene om minnefondet lagret hjemme i kjelleren. I sin forklaring for lagmannsretten har han opplyst at han krevde én eller to dagers betenkningstid før han tok standpunkt til om han ville medvirke i et tv-intervju. Ankende parter mener at han samme dag avviste å delta i et tv-intervju, og at dette bekreftes ved ordlyden i telefaksen. A har videre forklart at han ble forvirret over henvendelsen fra TV2. Skaalmo fortalte ham ikke hvorfor saken ble tatt opp på nytt. Han fikk ikke vite at TV 2 hadde gjort et intervju med Paal Holst, og heller ikke at det var innhentet dokumenter hos fylkesmannen. Skaalmo er sikker på at han nevnte for A at han hadde snakket med Paal Holst, men erkjenner at han for øvrig ikke ga opplysninger om innholdet og sine kilder.

Flertallet viser til pressens Vær Varsom-plakat punkt 3.3, der det heter at det er god presseskikk å gjøre premissene klare i intervjusituasjoner og ellers i forhold til kilder og kontakter. Flertallets vurdering er at journalist Skaalmo neppe kan sies å ha gjort premissene klare for A. Med de alvorlige anklager som samme dag ble rettet mot A i tv-reportasjen, finner flertallet at han burde ha opplyst hvilket faktagrunnlag sendingen ble bygget på, nemlig innholdet i fylkesmannens mappe for minnefondet og sine samtaler med Paal Holst og tidligere advokatkolleger i X.

Med disse opplysninger ville A fått en naturlig foranledning til en argumentasjon til støtte for seg selv, blant annet med den viktige informasjon at enhver utbetaling fra minnefondet gikk gjennom forretningsføreren ved to advokater hos X. Han ville høyst sannsynlig ha opplyst at han selv ikke hadde signaturrett til minnefondets konti. Det er videre sannsynlig at han ville ha påpekt overfor Skaalmo, hva denne allerede må ha kjent til etter gjennomlesning av styreprotokollene, at de omkostninger som innslaget refererte til, var blitt akseptert i minnefondets styremøte i januar 1995, slik gjengitt foran. Det vises her til at avisen VG, som en følge av tv-reportasjen den 9. desember 1997, hadde en reportasje om saken dagen etter, der A fremholdt dette forhold, og at styret sto sammen om beslutningene.

Flertallet finner at A, om formiddagen den 9. desember 1997, ble satt under et unødig hardt press ved at tv-teamet med fotograf satt på en kafé like ved hans kontor, klar til å gjøre opptak til sendingen samme kveld. Skaalmo har forklart at A ville fått én eller to dagers utsettelse med å forklare seg dersom han hadde bedt om det. Til dette bemerker flertallet at den faksen som Skaalmo sendte samme dag ikke ga åpning for det - intervjuet måtte i følge faksen « selvsagt » skje i rimelig tid før hovedsendingen samme kveld. Det vises også til at det var gått mer enn to år siden saken forrige gang var omtalt offentlig. Også for Skaalmo burde det ha vært klart at A trengte mer tid enn noen timer for å hente sine dokumenter, sette seg inn i saken og å stille til et intervju, eventuelt for å gi en skriftlig kommentar. Det var etter det opplyste ikke omstendigheter rundt lanseringen av saken som gjorde det påkrevet å sende en reportasje samme kveld.

Slik saken forelå for Skaalmo burde han, etter flertallets mening, uten videre ha gitt A en rimelig tenkepause, en rimelig frist på noen dager, for å komme tilbake til saken. Den fremgangsmåten som ble brukt kunne gi A inntrykk av at han skulle « henrettes » på tv samme kveld, slik han selv har uttrykt det.

De ankende parter har anført at personer som ønsker å unndra seg offentlig omtale ofte bruker trenering av svar på pressehenvendelser, som et middel til å unnsnippe omtale. Som en erfaring i pressen kan dette sikkert være sant. Flertallets oppfatning her er imidlertid at dersom journalist Skaalmo hadde forklart A at han ville bygge reportasjen på innhentede styreprotokoller i minnefondet, og på samtaler med Paal Holst og tidligere advokatkolleger om pengebruken i minnefondet, ville A hatt en reell mulighet for å kunne ta til motmæle, som han selv har anført.

Flertallet finner etter dette at de ankende parter ikke har utvist tilstrekkelig journalistisk aktsomhet. Det vises til bemerkningene foran om den kritikkverdige behandlingen av A som potensielt intervjuobjekt. Det må legges til grunn som sannsynlig at en mer åpen holdning til ham

ville gitt et mer balansert inntrykk av ham i reportasjen. Det var under enhver omstendighet intet ved A s eget forhold, slik det innhentede faktagrunnlaget forelå for Skaalmo, som tilsa at han, eller andre i TV2's nyhetsredaksjon skulle ha en oppfatning av at han hadde gjort noe straffbart. Den interne ansvarsfordeling i redaksjonen for annonseringen av reportasjene, og for sammenstillingen av tekst/bilde er det ikke nødvendig å komme inn på. Skadeserstatningsloven § 3-6 annet ledd er utformet slik at TV 2 som eier av tv-kanalen må hefte for krenkingen i dette tilfelle. Det bemerkes for øvrig at det ikke er opplyst at tipset om saken indikerte at det forelå et straffbart forhold, bare at det hadde vært kontroverser i minnefondet, og at « mye penger var havnet hos A ». Likevel var det mistanken om straffbare forhold som mest sannsynlig har blitt sittende igjen som et hovedinntrykk hos seerne.

Flertallet finner at vilkårene for å tilkjenne A oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 foreligger, idet skyldkravet etter bestemmelsen er oppfylt. Oppreisning bør tilkjennes. Det finnes klart at TV 2-reportasjene har vært skadelige for A, og at de har påført ham betydelige personlige påkjenninger.

Når det gjelder utmålingen av oppreisningsbeløpet finner flertallet at det er den

uriktig beskyldning om mistanke om straffbare forhold som er den dominerende skadeårsak. Flertallet finner at det i relativt liten grad bør tas hensyn til at A selv medvirket til presseomtale av minnefondet, ved at han utførte sitt arbeid for dette på en måte, som i flg voldgiftsdommen ga grunnlag for en viss kritikk. Når det gjelder kritikken fra minnefondet og tidligere advokatkolleger synes det for øvrig å ha vært voldgiftsrettens vurdering, som flertallet slutter seg til, at minnefondets gjenværende styre ønsket å distansere seg mest mulig fra pengebruken, og at dette i særlig grad har rammet A personlig. Flertallet legger til grunn som uimotsagt at han nedla et meget betydelig arbeid for fondet, og at han brukte flere hundre timer på arbeid som aldri ble honorert, eller som han krevde honorar for, hvilket påførte ham en økonomisk belastning.

Retten står etter skadeserstatningsloven § 3-6 meget fritt med hensyn til å foreta en rent skjønsmessig utmåling av oppreisning, jf Rt-1994-348 . Flertallet finner at oppreisningsbeløpet bør økes vesentlig i forhold til byrettens utmåling. Etter en samlet vurdering finnes at oppreisningsbeløpet som skal idømmes TV 2 passende kan settes til 200.000 kroner. Det er lagt vekt på at reportasjene, som gikk over to dager i beste sendetid, åpenbart ble sett av mange, og at formidlingen av minnefondets beskyldninger ble gjort på en svært krenkende måte for A.

Mindretallet, Smith, er uenig i flertallets tolkning av utsagnene 10. desember, der journalisten sa at det ikke er første gang det var uro rundt stiftelser av denne typen og at flere advokater og samfunnsstopper er blitt påtalt og straffet for sin omgang med penger som ligger i stiftelser, samtidig som to bilder av A ble vist på skjermen.

Dette utsagnet er det eneste av de omstridte uttalelsene som TV2 selv står bak. Etter mindretallets oppfatning gis det her ikke uriktige opplysninger. Riktignok kan bildet av A sammenholdt med teksten feilaktig lede tanken hen på at han blir saksøkt for et straffbart forhold. Men dette er etter mindretallets oppfatning ikke den naturlige forståelse av utsagnet med bildet. Lagmannsrettens mindretall mener derfor at dette utsagnet ikke kan anses som en ærekrenkende beskyldning etter straffeloven § 247 jf. § 246.

Når det gjelder de beskyldninger som refereres i innslaget 9. desember 1997, så følger det av EMDs praksis at det skal « particularly strong reasons » for å straffe en journalist for slik videreformidling, jf. Kyrre Eggen « Ytringsfriheten » side 443 flg. Lagmannsrettens mindretall mener at det ikke foreligger slike særlige sterke grunner i denne saken. Ansvarsfrihet forutsetter at ytringene er formidlet i god tro i samsvar med journalistetiske prinsipper. Etter mindretallets syn er det gjort tilstrekkelig for å sikre As tilvarsrett. Det er i denne sammenheng av betydning at de beskyldninger som ble referert i reportasjen stammer fra fylkesmannen og styrevedtak i stiftelsen, som må anses for åpne og pålitelige kilder. Videre vises det til at A faktisk ble gitt mulighet til å imøtegå beskyldningene og at han i reportasjen uttrykkelig ble referert på det han ønsket å si.

Etter mindretallets syn foreligger derfor ikke grunnlag for å tilkjenne erstatning etter skadeserstatningsloven. § 3-6.

.....

Byrettens dom, domsslutningens punkter 2, 3 og 4 blir etter dette å stadfeste, mens oppreisningsbeløpet i punkt 1 heves til 200.000 kroner. Domsslutningens punkt 5 stadfestes, idet lagmannsretten er enig i byrettens saksomkostningsavgjørelse.

Domsslutning som er felles for begge ankesaker vil bli utformet.

Hovedanken har ikke ført frem. De ankende parter bør dekke A s saksomkostninger for lagmannsretten etter hovedregelen i tvistemålsloven § 180 første ledd. Retten har vurdert om det foreligger særlige omstendigheter som gjør at de ankende parter bør fritas fra omkostningsplikten, herunder de rettsspørsmål saken har reist, men har kommet til at dette ikke er tilfellet.

Advokat Per Danielsen har fremlagt omkostningsoppgave med et samlet krav på 185.636 kroner, inklusiv utlegg og merverdiavgift. Samlet salær, eksklusiv merverdiavgift, utgjør 147.350 kroner. Lagmannsretten legger omkostningsoppgaven til grunn for avgjørelsen.

Dommen er avsagt under slik dissens som fremgår ovenfor.

Domsslutning:

Sak 00-02981 A/02 og sak 00-02982 A/02.

- 1. TV2 AS betaler oppreisning til A med 200.000 -tohundretusen- kroner.*
- 2. For øvrig stadfestes byrettens dom, domsslutningens punkter 2, 3, 4 og 5.*
- 3. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler TV 2 AS, Arne A. Jensen og Bjarne Berg in solidum til A 185.636 -ett hundreogåttifemtusensekshundreogtrettiseks- kroner.*
- 4. Oppfyllelsesfristen for betaling av alle beløp er 2 -to- uker fra denne doms forkynnelse.*